

Nova spoznanja o šakalih

Besedilo: Miha Krofel

Od 12. do 16. oktobra 2014 je v Velikem Gradištu v Srbiji potekalo mednarodno srečanje *First international jackal symposium*. Zlati šakal (*Canis aureus*) je vrsta, ki se je v zadnjih desetletjih razširila v mnoge države Evrope, zato zanimanje za to vrsto med raziskovalci narašča. Organizatorjem je na simpoziju uspelo zbrati večino najvidnejših raziskovalcev za šakale iz 14 držav, ki so predstavljali rezultate svojih najnovejših raziskav. Večina udeležencev je bila iz Evrope, posamezni predstavniki pa so delili tudi svoje izkušnje iz Afrike in z Bližnjega vzhoda. Z mnogimi prispevki so se izkazali gostitelji Srbi, ki v zadnjih letih izvajajo številne raziskave na temo šakalov. Skupaj se je zvrstilo 36 predavanj z mnogimi zanimivimi diskusijami o najbolj aktualnih temah.

Simpozija se je udeležilo tudi sedem članov Dinaricuma (večinoma zaposlenih in študentov Biotehniške fakultete oz. Zavoda za gozdove), tako da smo imeli Slovenci celo najštevilčnejšo ekipo, čeprav prihajamo iz ene izmed držav z najmanjšim številom šakalov. Sodelovali smo pri petih predstavitev, ki so predstavljale 1) razvoj populacije zlatega šakala v Sloveniji ter vpliv prisotnosti volka na šakala, 2) rezultate popisa populacijskih gostot zlatih šakalov na Hrvaškem in vpliv minskih polj na gostote šakalov, 3) daljinsko disperzijo pri zlatem šakalu, 4) genetsko raznolikost zlatega šakala v Evropi ter 5) gostoto in rabo prostora pri podsedliškem šakalu (*C. mesomelas*) v Južni Afriki ter nove izboljšave popisov z metodo izzivanja oglašanja šakalov.

PREHRANA ŠAKALA IN NJEGOV VPLIV NA DIVJE PARKLJARJE

Ob primerjavi podatkov, zbranih v Sloveniji in v državah Balkana, so se pokazale zanimive razlike. Te so očitno povezane predvsem z dostopnostjo človeških virov hrane, predvsem klavniških odpadkov in nekaterih drugih organskih smeti. Ti so v Sloveniji dostopni v manjših količinah kot v sosednjih državah, kar se odraža tako v prostorski razporeditvi šakalov kot tudi v njihovi prehrani in številčnosti. V splošnem je bila sekcija, namenjena prehrani šakalov, ena najbolj zanimi-

Zlati šakal v zadnjih letih pridobiva vedno več pozornosti raziskovalcev. (foto: Miha Krofel)

Na simpoziju *First international jackal symposium* (Srbija, 2014) se je srečala večina najvidnejših raziskovalcev šakalov iz Evrope, z Bližnjega vzhoda in iz Afrike. Med njimi je bilo tudi sedem Dinaricumovcev. (foto: Janez Tarman)

vih na simpoziju. Tej temi se namreč posvečajo mnogi raziskovalci, saj se ob naraščajočem številu šakalov po Evropi pogosto izpostavlja bojazen o njihovem vplivu na divjad. Na simpoziju so bili predstavljeni rezultati petih študij iz petih držav (Hrvaška, Srbija, Madžarska, Grčija in Bolgarija) in v vseh so raziskovalci prišli do zelo podobnih ugotovitev. V prehrani šakalov prevladujejo predvsem človeški viri hrane (med njimi so najpomembnejši klavniški odpadki), ponekod pa so pomemben

vir v poletnem in jesenskem času tudi glodavci. V nasprotju z nekaterimi pričakovanji se je v vseh omenjenih državah izkazalo, da sta srnjad in mala divjad (zajec, jerebica, fazan) predstavljala le majhen del prehrane, običajno okoli 5 %. Pogostejši so bili ostanki divjega prašiča. Pri tem velja omeniti, da je bil delež divjih parkljarjev povečan v času lovne dobe ter da so od ostankov srnjadi in divjega prašiča v želodcih šakalov našli predvsem drobovino in ostanke kože. Vse to kaže, da gre v večini pri-

meri za ostanke mrhovine, ki ostanejo v naravi po odstrelu (običajno lovci na mestu odstrela uplenjeno divjad otrebijo, kasneje pa pogosto zavržejo tudi kožo in kosti). V skladu s tem je bil tudi splošen zaključek vseh študij, da čeprav šakali občasno uplenijo tudi posamezne (predvsem bolehnne) osebe srnjadi in njihove mladiče, je njihov vpliv na populacijo srnjadi večinoma zanemarljiv. Najbolj prepričljivi so bili podatki z Madžarske, kjer se raziskovalci že vrsto let ukvarjajo z vplivi šakalov na srnjad na podlagi podatkov, ki jih zbirajo lovska združenja. Tam so na območjih, kjer se je gostota šakalov v zadnjih 10 letih enormno povečala, opazili, da je v istem obdobju populacija srnjadi ostala stabilna oziroma se celo nekoliko povečala.

VPLIV ČLOVEŠKE HRANE NA ŠTEVILČNOST ŠAKALOV

Analize prehrane in rabe prostora šakalov ponujajo tudi odgovor na vprašanje, zakaj so v Sloveniji gostote še vedno bistveno manjše kot na Balkanu, čeprav se šakali pri nas pojavljajo že več kot 60 let. Za primerjavo lahko na primer navedemo podatek, da so gostote šakalov na Balkanu tudi za 20-krat večje od gostot, ki smo jih z enako metodo ugotovili na Ljubljanskem barju, kjer je bilo zabeleženih največ teritorialnih družin v Sloveniji. Glavni dejavnik so očitno postopki ravnanja s klavniškimi odpadki, ki v državah južno in vzhodno od nas pogosto končajo v naravi in so v

velikih količinah dostopni šakalom ter omogočajo njihovo preživetje v velikih gostotah. To se je pokazalo tudi v močni navezanosti šakalov po Balkanu na bližino naselij.

Zelo zanimiv je bil tudi eksperiment, ki so ga izvedli na šakalih v Izraelu. Podobno kot na Balkanu so tudi tam šakali zelo vezani na bližino vasi, kjer so pojavljajo v velikih gostotah, njihova prehrana pa temelji predvsem na človeških odpadkih. V preteklosti so Izraelci poskušali število šakalov zmanjševati predvsem z odstrelom. Vendar so po več letih poskusov ugotovili, da takšen pristop ni zadosti učinkovit, saj je bilo za opazne rezultate treba vsako leto odstreliti 60–70 % populacije, kar je bilo dolgoročno praktično nemogoče zagotavljati. Zato so pred tremi na poskusnem območju začeli sistematično odstranjevati klavniške odpadke in druge organske odpadke. Že v kratkem času so opazili, da so gostote šakalov začele upadati in danes je število šakalov na tem območju bistveno manjše. Tudi ta poskus tako potrjuje razlago, da je za razliko v gostotah šakalov med Slovenijo in jugovzhodno Evropo verjetno kriva predvsem količina klavniških odpadkov, ki konča v naravi.

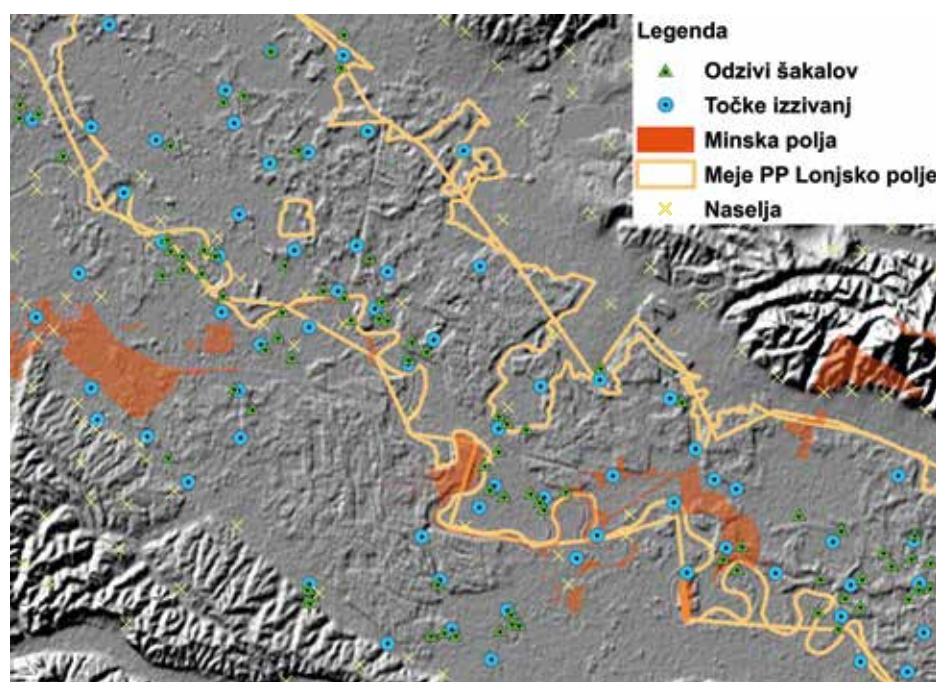
MEDVRSTNI ODNOSI MED ŠAKALOM, VOLKOM IN LISICO

Še ena zanimiva tema, ki je večkrat prišla na simpoziju v ospredje in s katero se ukvarjamo tudi v Sloveniji, je odnos

med šakalom, volkom in lisico. Tudi pri tem vprašanju so ugotovitve iz različnih evropskih držav zelo podobne. Interakcije med šakalom in lisico so manj intenzivne in v večjem delu razširjenosti zlatega šakala v Evropi in Izraelu obe vrsti sobivata, čeprav so ponekod opazili, da se je število lisic zmanjšalo ob porastu populacije šakala.

Zelo močan vpliv interakcij pa je bil znan pri volku in šakalu. V večjem delu Evrope se obe vrsti očitno večinoma izključujeta in primeri iz več držav so pokazali, da so šakali izginili iz tistih predelov, na katere so se po desetletjih odsotnosti ponovno vrnil volkovi. Na podlagi tega smo oblikovali hipotezo, da sta bila med ključnimi dejavniki, ki so omogočili razširitev šakalov po Evropi, intenzivno preganjanje in lokalno iztrebljanje volkov v 19. in 20. stoletju.

Odlično organiziran simpozij je še enkrat pokazal pomen strokovnih srečanj, kjer je mogoče na enem mestu zbrati velik del razpoložljivega znanja o določeni vrsti in si izmenjati izkušnje. Obenem pa je mogoče lastne podatke izpostaviti kritičnemu pregledu najuglednejših svetovnih strokovnjakov in navezati nove kontakte za bodoča sodelovanja. Vsi udeleženci prvega simpozija o šakalih smo se zedinili, da se morajo takšna srečanja v prihodnosti ponoviti. Kot naslednja gostiteljica je bila izbrana Grčija. ✨

Slovenski raziskovalci smo na simpoziju med drugim predstavljali rezultate raziskav na Hrvaškem, kjer smo preverjali domnevo, da se šakali v večjih gostotah nahajajo na območjih minskih polj. Podatki s terena niso potrdili teh predvidevanj, saj so bile gostote šakalov na minskih poljih celo manjše, šakali pa so se zadrževali predvsem v okolici vasi.

Klavniški odpadki so se izkazali za pomemben vir hrane šakala na Balkanu. Na sliki so ostanki domačega prašiča, najdeni v šakaljem želodcu. (Foto: Jasna Mladenović)